TÜRK KÜLTÜRÜNDE MEVLİT GELENEĞİ

ULUSLARARASI SEMPOZYUMU

Sivas 2023

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Türk Kültüründe Mevlit Geleneği
Uluslararası Sempozyum

ISBN
978-605-7902-94-8

Yayın Yönetmeni
Prof. Dr. Alim Yıldız

Editör
Prof. Dr. Hakan Yekbaş

Kapak
Öğr. Gör. İlker Öngel

İç Düzen
Abdulkadir Kocatürk

Baskı
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlük Matbaası
Sertifika No: 40954

Dağıtım
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
https://mevlit.cumhuriyet.edu.tr

Sivas 2023

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI NO: 261

20/01/2023 Tarih ve 1 Numaralı Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yayın Kurulu Kararı ile 01.02.2023 Tarih ve 5 Numaralı Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yönetim Kurulu Kararına istinaden basımı uygun görülmüştür.

İNCELEME KOMİSYONU:

Prof. Dr. Bilal Kemikli	Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi / BURSA
Doç. Dr. Yusuf Yıldırım	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi / SİVAS
Doç. Dr. Mustafa Sefa Çakır	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi / SİVAS

Mevlidlerin Merhaba Bahirleri Üzerine Bir İnceleme

Mustafa Sefa Çakır*

GİRİŞ

Merhaba kelimesi sözlükte "genişlik, bolluk" anlamındaki ruhb kökünden gelmekte ve "rahatlık, ferahlık, huzur" için de kullanılmaktadır. Lügat kitaplarında merhaba sözünün bir kimsenin başkasını karşılarken kullandığı bir selâmlama tabiri olduğu ve "Allah sana bolluk, rahatlık, huzur ve âfiyet versin" mânasında dua olarak da kullanıldığı belirtilmektedir (Çağrıcı, 2004: 183).

Merhaba şeklinde selamlamayı Hz. Peygamber de hayatında çokça kullanmıştır. Ama bizim edebi metinlerde Hz. Peygamber'in merhaba şeklinde selamlanmasındaki en büyük amil şüphesiz mirac hadisesidir. Mirac olayını anlatan hadiste, Resûlullah'ın Cebrâil ile birlikte dünya semasından başlamak üzere yedi kat semanın her birine ulaştığında merhaba sözüyle karşılandığı bildirilmektedir. Buradaki merhaba bir tazimi de içermektedir. Yine çeşitli metinlerde, ilahilerde ramazan ayının "merhaba" ile selamlanmasına da rastlanmaktadır.

Mevlid törenlerinde en çok ilgi gören bahirlerden biri merhaba bahridir. Bunun belki birçok nedeni bulunabilir ancak muhtemelen en önce gelen sebebi, mevlidi okuyan ve dinleyen tarafından Hz. Peygamber'in merhaba şeklinde selamlanması olsa gerektir. Tıpkı bu şekilde vefat-ı nebi bahirlerinin pek tercih edilmemesi de bununla ilgilidir. Kimse Hz. Peygamber'in doğumuyla sevinmek yerine onun vefatıyla üzülmek istemez. Fuzûlî'nin *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisinin sebeb-i telif bölümünde kendinden önce insanların neden bu konuda pek eser vermediğini anlatırken hikâyenin hüzünlü olması nedenini işaret eder ve Nizâmî'den bir alıntı yapar, orada Nizâmî'nin de dediği gibi: "Esbâb-ı sühan neşât u nâzest/ Z'în her dü sühan behâne sâzest". Yani "sözün söylenme sebebi, neşe ve nazdır. Söz bu ikisinden doğar" (Doğan, 2015: 113). Merhaba bahri de insanlara neşe vermekte en çok hakkı olan bahir olsa gerek.

***Vesîletü'n-Necât* ve Merhaba Bahri**

Mevlid icralarında en ilgi çeken bahrin muhtemelen merhaba bahri olduğuna değinilmişti. Ancak Süleyman Çelebi'nin mevlidi *Vesîletü'n-Necât*'ın eski nüshalarında yani asıl halinde merhaba bahri yoktur. Bu bahir Süleyman Çelebi'nin mevlidinden 60 sene sonra kaleme alınan ve hayatı hakkında fazla bilgi bulunmayan Ahmed adlı bir şairin mevlidinde ilk defa kullanılmış, diğerlerine ondan sonra onu takliden alınmış ve Çelebi'nin mevlidinin sonraki nüshalarına da bu beğeni nedeniyle eklenmiştir.

Konuya ilk işaret eden isimlerden biri olan Ahmed Ateş, 1954 tarihli çalışmasında şu görüşleri zikreder:

"Bu parça, Mevlid nüshalarının yenilerinden eskilerine doğru gidildikçe, oldukça farklar gösterir; hususiyle hikâyenin sırası içindeki yeri değiştiği gibi, eski nüshalara varınca tamamiyle

* Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi. mscakir@cumhuriyet.edu.tr

ortadan kalkar. Bu parçanın, Mevlid içindeki yerinin değişmesi ile birlikte, yenilere göre çok daha 'mufassal' ve hatta bunlardan beş altı defa daha büyük olan eski Mevlid nüshalarında bulunmaması, onun Süleyman Çelebi'nin Mevlid metnine sonradan eklendiğini isbat etmek için yeter bir delildir.

Şu kadar var ki, en çok üslûb bakımından ileri sürülen düşüncelerle, bunun asıl Mevlid'den olduğu ve ek parça olmasının kabûl edilmediği görülüyor. Hâlbuki yukarıda esas çizgileri belirtilen Süleyman Çelebi'nin üslûbu ile 'merhaba' tekririni içinde bulunduran bu parçanın üslûbu asla birbirinin aynı değildir. Çünkü, daha evvel temas edildiği gibi, bu parçada en çok beğenilen tekrir, Mevlid'in öteki kısımlarında o kadar görülmez. Hele 'mükerrer' kelimenin bu kadar çok tekrarlandığı asla vaki değildir. (1954: 68)"

Ahmed'in *Mevlid*'i üzerine bir doktora tezi hazırlayan Muhammet Raşit Öztürk de konu hakkında şunları belirtir:

"Hz. Peygamber'in mübarek doğumlarının anlatıldığı velâdet faslı, Ahmed'in eserinde bir cevher barındırmaktadır. Bu cevher, yüzyıllardır Süleymân Çelebi'nin kaleminden çıkmış gibi okunan, Vesîletü'n-Necât'ın onlarca yazmasında da bulunan merhabâ bahridir. Bugün mevlit merasimlerinde en dikkat çeken, en çok sevilen ve dillerde virdizeban gibi tekrarlanan, mevlit metninin de en güzel parçası kabul edilen merhabâ bahri, aslında Ahmed'e aittir. Vesîletü'n-Necât ve Ahmed'in Mevlid'inde ortak bir görünüm arz eden bu bahrin Ahmed'e ait olduğunu ilk olarak Ahmed Aymutlu, 1945 yılında hazırladığı mezuniyet tezinde ifade etmiştir. Aymutlu, bu görüşünü Süleyman Çelebi ve Mevlid-i Şerif adlı çalışmasında da tekrar etmektedir (Aymutlu, 1958: 23). Daha sonra Ahmed Ateş (1954: 68) ve Nihad Sami Banarlı da (1987: 487) bu fikri desteklemiştir. Araştırmacıları bu fikre sevk eden birden fazla sebep vardır. Bunlardan en dikkat çekeni, merhabâ bahrinin Vesîletü'n-Necât'ın bilinen en eski nüshasında (H. 916 tarihli Ayasofya nüshası) mevcut olmamasıdır (A. Ateş, 1954: 68). Yine merhabâ bahrinde yer alan ve tasavvufi bir neşveyle yazıldığı hemen anlaşılan beyitler, bu kısmın Süleymân Çelebi'ye ait olmadığının göstergelerindendir. Zira Çelebi'nin eserinde 'tasavvufun izlerine ve terimlerine asla rastlanmaz.' (A. Ateş, 1954: 80) Ayrıca bu kısımdaki 'vuzuh, lirizm, tekrir, dil sâdeliği ve teknik üstünlükler müteâkib asırda yazıldığını göstermektedir.' (Aymutlu, 1958: 23) Merhabâ bahrinde yer alan tekrirli kullanımların Vesîletü'n-Necât'ta nadiren yer alması, buna karşılık Ahmed'in Mevlid'indeki yoğun tekrirli kullanımlar, bu bahrin Süleymân Çelebi tarafından kaleme alınmadığının göstergeleridir. (2021, 87-88)"

Vesîletü'n-Necât'ın H. 993 (M. 1585) yılında istinsah edilmiş bir nüshasından hareketle merhabâ bahrinin Süleymân Çelebi'ye ait olabileceğini iddia eden Faruk Kadri Timurtaş'ın görüşlerine yine mezkûr çalışmasında itiraz eden Öztürk şu gerekçeleri ortaya koymuştur: "Timurtaş'ın çalışmasının ilk baskısının yayımlandığı yıl Ahmed'in Mevlid'inin istinsah tarihi belli olan bir nüshasının bilinmemesi, bu fikrin oluşmasına sebep olmuştur. Fakat daha sonraki araştırmalarla ortaya çıkan Makedonya nüshası (istinsah tarihi H. 892 -M. 1487-) ve İnebey Yazma Eser Kütüphanesi nüshası (istinsah tarihi H. 900 -M. 1494-), merhabâ bahrinin Ahmed'in kaleminden çıkmış olduğunun en kati delilidir. Zira tenkitli metin çalışması neticesinde 18 beyit olduğunu saptadığımız merhabâ bahrinin 16 beyti, Vesîletü'n-Necât'ın bilinen en eski nüshasından 15-20 sene önce istinsah edilmiş olan Ahmed'in Mevlid'inin bu nüshalarında yer almaktadır. Öyle anlaşılmaktadır ki, Ahmed'in Mevlid'inde yer alan bu bahir, sonrasında müstensihler tarafından çok beğenilerek bire bir veya küçük değişikliklerle Süleymân Çelebi'nin eserine dâhil edilmiş, bu ilhamla yeni merhabâ beyitleri de oluşturulmuştur. (2021: 89)"

Bahir, Ahmed'de şu şekildedir:

"Cümle zerrât-ı cihân itdi sadâ
Çağruşuban didiler kim merhabâ

Merhabâ ey şems-i tâbân merhabâ
Merhabâ ey cân-ı cânân merhabâ

Merhabâ ey pâdişah-ı dü cihân
Senin için oldı kevn ile mekân

Merhabâ ey andelib-i bâğ-ı elest
Aşkın ile cümle âlem oldu mest

Merhabâ ey cân-ı bâkî merhabâ
Merhabâ uşşâka sâkî merhabâ

Merhabâ ey zât-ı Hakk'ın mazharı
Merhabâ ey enbiyânın rehberi

Merhabâ ey bülbül-i bâğ-ı cemâl
Merhabâ ey âşinâ-yı Zi'l-celâl

Merhabâ ey Sîn u Sâd u Hî u Mîm
Merhabâ ey Kâf u Hâ u Rı u Cîm

Merhabâ ey âsi ümmet mencei
Merhabâ ey çâresizler melcei

Merhabâ ey menşe-i envâr-ı Hak
Merhabâ ey mahzen-i esrâr-ı Hak

Merhabâ ey rahmeten li'l-âlemîn
Merhabâ sensin şefî'ü'l-müznibîn" (Ateş, 1954: 78-79)

F. Kadri Timurtaş'ın yayınladığı Süleyman Çelebi mevlidindeki "Eski ve Asıl Metin"de merhaba bahri yoktur. "Yeni ve Değişik Metin" başlığı altında bulunmaktadır ve şu şekildedir:

"Cümle zerrât-ı cihân idüp nidâ
Çağrışuban didiler kim merhabâ

Merhaba ey âli sultân merhaba
Merhaba ey kân-i irfân merhaba

Merhaba ey sırr-ı fürkân merhaba
Merhaba ey derde dermân merhaba

Merhaba ey bülbül-i bâğ-ı Cemâl
Merhaba ey âşinâ-yi Zü'l-celâl

Merhaba ey mâh ü hurşîd-i hüdâ
Merhaba ey Hakdan olmayan cüdâ

Merhaba ey âsi ümmet melcei
Merhaba ey çâresüzler mencei

Merhaba ey cân-ı bâkî merhaba
Merhaba uşşâka sâkî merhaba

Merhaba ey kurret-ül-ayn-i Halîl
Merhaba ey hâs-ı mahbûb-i Celîl

Merhaba ey rahmeten li'l-âlemin
Merhaba sensin şefî·ül-müznibîn

Merhaba ey pâdişâh-ı dü cihân
Senün için oldı kevn ile mekân" (Timurtaş, 1990: 99-100)

Mevlidlerden Merhaba Bahri Örnekleri

Bu merhaba bahirleri mevlidlerde genellikle doğum hadisesinden sonradır. Bu da göstermektedir ki müellifler yahut mevlithanlar Hz. Peygamber'in dünyaya gelişini yüzlerce yıl sonradan da olsa kendi lisanlarıyla selamlamak istemişlerdir.

Bazı merhaba bahri örnekleri şu şekildedir:

Muslihî - Gül-efşân:

"Tutdı ser-tâ-ser cihânı hoş sadâ
Ya'nî dirler merhabâ yâ Ahmedâ

Merhabâ iy mihr-i Sübhân merhabâ
Merhabâ iy lutf-ı Yezdân merhabâ

Merhabâ iy rahmet-i Rahmân olan
Merhabâ iy derde dermân merhabâ

Merhabâ iy kişver-i cân u göñül
Merhabâ iy Şâh-ı Sultân merhabâ

Merhabâ iy burc-ı devlet güneşi
Merhabâ iy kân-ı ihsân merhabâ

Merhabâ iy bülbül-i bâğ-ı cemâl
Merhabâ iy câna cânân merhabâ

Merhabâ iy Şâh-ı Fahr-i Mümkinât
Her zamân olsun hezârân merhabâ" (Kütük, 2018: 173-174)

Ebubekir Nâcî - Dürr-i Manzûm:

"Cümle mevcûd hep lisâna geldiler
Ol Resûl'e çok tahiyye kıldılar

Söylediler merhabâ yâ Mustafâ
Merhabâ ey nûr-ı çeşm-i asfiyâ

Merhabâ ey mazhar-ı lutf-ı Kerîm
Merhabâ ey menba'-ı cûd-ı 'amîm

Merhabâ ey müctebâ mahbûb-ı Hak
Merhabâlar dü-cihân mergûb-ı Hak

Merhabâ kevn ü mekânın ser-veri
Merhabâ bütün cihânın reh-beri" (Kütük ve Kınay, 2021: 932)

Hâfız Ahmedî Şükrî - Mevlûdü'n-Nebî:

"Arş-ı a'lâdan ilâ tahte's-serâ
Her ne var birden didiler merhabâ

Merhabâ ey asl-ı âlem merhabâ
Merhabâ ey âl-i Âdem merhabâ

Merhabâ mühr-i sa'âdet merhabâ
Merhabâ bedr-i kerâmet merhabâ

Merhabâ cism-i münevver merhabâ
Merhabâ rûhı mutahhar merhabâ

Didi Hak şânında levlâk merhabâ
Ayağın tozıdur eflâk merhabâ" (Kayaokay, 2020: 81-82)

Mar'aşî Kurrâ-zade Nâdirî - Mevlid:

"Merhabâ ey kâ'inâtın mefharı
Merhabâ ey enbiyânın serveri

Merhabâ ey nûr-ı eflâk u zemîn
Merhabâ sensin Resûl-i kâm-bîn

Merhabâ yâ eşref-i ehlü'l-kibâr
Merhabâ ey hânedân-ı kâmkâr

Merhabâ ilm-i ledünnî ma'deni
Merhabâ dürr-i şefâ'at mehzeni

Merhabâ yâ hâce-i hikmet-şinâs
Merhabâ ey efdal-i mecmû'-ı nâs

Merhabâ olsun hezârân merhabâ
Âlemi kıldın cehâletden rehâ" (Tanıdır Alıcı, 2009: 91-92)

Erzurumlu Ketencizâde Mehmed Rüşdi Efendi - Mevlid:

"Yekser âlem sevnişüb virdi sadâ
Didiler ehlen ve sehlen merhabâ

Merhabâ ey bâ'is-i gufrânımız
Merhabâ kurbân sana hep cânımız

Merhabâ ey muktedâ-yı enbiyâ
Merhabâ ey pîşvâ-yı evliyâ

Merhabâ ey rahmeten li'1âlemîn
Merhabâ sensin şefî'ü'l-müznibîn

Merhabâ ey müntehabdan müntehab
Merhabâ mahbûb-ı müstesnâ-yı Rab

Merhabâ Âdem haberdir zâtına
Merhabâ sensin mu'ahhar mübtedâ

Merhabâ ey muhteremden muhterem
Merhabâ ey menba'-ı cûd u kerem

Merhabâ ey enbiyâlar serveri
Merhabâ ey ins ü cin peygamberi

Merhabâ ey merkez-i nüh dâire
Hak buyurmadı feterdâ sâire

Sana kılmışdır le'amrükle kasem
Merhabâ ey ma'den-i lutf u himem" (Bektaş, 2011: 107-108)

Nasîbî - Mevlûdü'n-Nebî:

"Didiler merhabâ iy şâh-ı kevneyn
Didiler merhabâ iy mâh-ı kevneyn

Didiler merhabâ iy fahr-i âlem
Didiler merhabâ iy zuhr-ı âlem

Didiler merhabâ iy kân-ı devlet
Saña kul yaraşur erkân-ı devlet

Didiler yâ Muhammed merhabâ gel
Sa'âdâtî vü sermed merhabâ gel" (Köksal, 2011: 426)

Muhyî - Mustafa Mevlidi:

"Merhabâ ey cânlar cânı merhabâ
Merhabâ ey rahmet kânı merhabâ

Merhabâ ey nûr-ı izzet merhabâ
Merhabâ ey kadr-i kudret merhabâ

Merhabâ ey dü-cihânun var varı
Merhabâ ey enbiyânın ser-veri" (Köksal, 2011: 474-475)

Re'fet - Tarz-ı Cedîd:

"Çünki toğdı ol gice nûru'l-hüdâ
Kâffe-i ins ü melek virdi sadâ

Didiler ey nûr-ı Rahmân merhabâ
Merhabâ ey âlî sultân merhabâ

Merhabâ ey iftihâr-ı enbiyâ
Merhabâ ey şem'-i cem'-i evliyâ

Merhabâ ey menba'-ı izz ü vefâ
Merhabâ ey kân-ı eltâf-ı Hudâ

Merhabâ ey âsî ümmet melce'i
Merhabâ ey çâresüzler mence'i

Merhabâ ey cân-ı bâkî merhabâ
Merhabâ uşşâk-ı sâkî merhabâ" (Köksal, 2011: 545-546)

Rüşdî-Mes'ûd Müşterek Mevlûd:

"Merhabâ ey nûr-ı Yezdân merhabâ
Merhabâ ey lutf-ı Rahmân merhabâ

Hoş safâ geldin eyâ fahr-i cihân
Merhabâ ey sırr-ı Sübhân merhabâ

Âlemi teşrîf kıldın ey şerîf
Merhabâ ey şâh-ı sultân merhabâ

Hâce-i ilm-i ledünnîsin şehâ
Merhabâ ey bahr-i irfân merhabâ

Rahmeten li'l-âlemîn oldun belî
Merhabâ ey derde dermân merhabâ

Biz de bâb-ı lutfıyın bîmârıyız
Merhabâ ey fazl-ı Mennân merhabâ

Bir şefâ'at kıl bize de yâ şefî'
Merhabâ ey merhamet-kân merhabâ" (Köksal, 2011: 632-633)

Mehmed b. Hamza Arab Vâiz - Mevlidü'n-Nebi:

"Kıldı ol dem merhabâ hass u 'âm
Biz idelim merhabâ ile kıyām

Merhabâ ey sâhib-i hamd u 'alem
Merhabâ ey Râfi'-i cehl ü zulem

Merhabâ ey lâyık-ı medh u sezâ
Merhabâ ey sâbir-i cevr ü ezâ

Merhabâ ey havz-ı kevser sâhibi
Merhabâ ey hüsn-i Hakkun nâ'ibi

Merhabâ ey kurretü'l-'ayn-i habîb
Ol hakâyık gülsitâna andelîb

Merhabâ ey sâhib-i levlâk-ı tâc
Kisr ü Kayserden alan pâc u harâc

Merhabâ ey kufl-i nusret mâliki
Merhabâ mühr-i nübüvvet sâliki

Merhabâ ilm-i hakîkât hâfızı
Merhabâ dürr-i kelâmun nâfizi

Merhabâ ey leyle-i esrâ begi
Merhabâ ey kâ'inâtun yegregi

Merhabâ şâh-ı cemî'i'l-mürselîn
Bâ'is-i mevcûd-ı evvel âhirîn

Merhabâ ey kâ'inâtın serveri
Merhabâ bâğ-ı cinânın reh-beri

Merhabâ ey tâvus-ı nûr issi zât
Ey muhît-i bahr-ı ilm-i mümkinât

Merhabâ ey sâhibi'l-mi'râc-ı şâh
Merhabâ ey hurşîd-i isrâc-ı mâh (Şahin, 2015: 149-150)

Merhaba bahri, türün farklı örneklerinden olan Hz. Ali mevlidlerine de etki etmiştir ve orada da karşımıza çıkmaktadır:

"Merhaba bin bir kerâmet sâhibi,
Merhaba sensin velâyet sâhibi.

Merhaba ey Zülfikârın sâhibi,
Yarın anda ol Kevserin sâhibi.

Merhaba ey Şâhı Merdanım Ali,
Merhaba ey Şiri Yezdanım Ali.

Merhaba ey Nûri yezdanım Ali,
Vakıfı esrârı irfanım Ali.

Merhaba ey derde dermanım Ali,
Merhaba ey Nûri yezdanım Ali.

Merhaba ey kâni irfan merhaba,
Merhaba ey ilmi ledün merhaba.

Merhaba ey merdi meydanım Ali,
Merhaba ey canı cananım Ali.

Merhaba ey lütfi ihsan merhaba,
Merhaba ey Ali Sultan merhaba.

Merhaba ey kâni kerem merhaba,
Merhaba ey kâni irfan merhaba.

Merhaba Haydarı Kerrar'ım Ali,
Merhaba ey Fethi Hayber'im Ali.

Merhaba ey canlara canan olan,
Merhaba ey âleme sultan olan." (Yekbaş, 2012: 34-35)

Merhaba Nidası Kimlerden Gelmektedir?

Bu mevzuda bir bahs-i diğer de şudur: Şiirlerde bu merhabayı kim söylemektedir? Prof. Dr. Rıfat Kütük, Gül-efşan'da bununla ilgili ayrıntılı bir tahlil yapmış ve bazı örnekler vermiştir:

"Ahmed'in eserinde seslenen 'cümle zerrât-ı cihân'dır:

Cümle zerrât-ı cihân itdi sadâ
Çağrışuban didiler kim merhabâ

Bazı mevlid şairlerinde 'cümle zerrât-ı cihân' yerini 'cümle eşya'ya, 'cümle âleme', canlı cansız 'cümle mahlûkât'a bırakır:

Cümle şey'ün zikri hamd-i dil-güşâ
Toldı âlem zemzemeyle merhabâ (Visâlî)

Dirdi anda cümle eşyâ merhabâ
Merhabâ ey kadr-i a'lâ merhabâ (Kozanî Hacı Hasan İlmî)

Anı gördüm toldı âlem gulgule
Merhabâlar nağmesiyle iy hümâm

Dile geldi hep der ü dîvâr ü sakf
Cümle hayvân ü nebâtât ü izâm (Hevâyî)

Söze geldi vahş u tayr u taş ağaç
Sözleri cümle Muhammed midhati

Cümlesi agâz idüp itdi nidâ
Çığrışuben hep didiler merhabâ (Keşfî Çelebi)
...

Kimi mevlid metinlerinde merhaba diyenler cümle huriler ve meleklerdir:

Geldi mâ kâne Muhammedün ebâ
Cümle hûrîler didiler merhabâ (Ayasofya Müezzini Kemal)

Hurrem felekde cümle melek zikri sen Habîb
Sığmaz cinâna şevkun ile hûr merhabâ (Ayasofya Hatîbi Hamdullâh Hamdi)

Cümle kerrûbiyân saf saf melâ'ikler didi
Es-salât ey mefhar-i âlem Muhammed es-selâm

Merhabâ ey hayr-ı makdem es-salâtü ve's-selâm
Merhabâ ey nûr-ı a'zam es-salâtü ve's-selâm (Abdî)

Cümle hûriler melekler geldiler
Merhabâ ehlen ve sehlen dediler (Bursalı Âkif Mevlidi)

Bazı mevlidlerde huri ve meleklere insanlar da eklenir:

Çünki togdı ol gice nûru'l-hüdâ
Kâffe-i ins ü melek virdi sadâ (İbrahim Re'fet)

Kâffe-i ins ü melek virdi sadâ
Didiler kim yâ Muhammed merhabâ (Sıdkî)

Hep melâ'ik ins ü cin itdi nidâ
Didiler [kim] Fahr-i âlem merhabâ (Ziyaî)

Sâlih Nihânî ise diğerlerinden farklı olarak okuyucuyu/dinleyiciyi merhaba demeye davet eder:

Erişdirdi Hudâ derde devâyı
Diyelim şânına hoş merhabâyı (Salih Nihani)" (Kütük, 2018: 120-123)

SONUÇ

Sonuç olarak diyebiliriz ki Ahmed'le başlayan merhaba söyleyişi çok beğenilmiş, sonraki yüzyıllarda hem şairler bunu kendilerince söylemişler hem de Süleyman Çelebi'nin Mevlid'ine de bir şekilde sonradan eklemişler. Peki, neden bu kadar yaygın olmuş bu söyleyiş? Bununla ilgili elbette birçok cevap vardır belki ama bir kısmı şunlar olabilir:

Şairler, Hz. Peygamber'i merhaba diyerek selamlamak şerefine nail olmak istemiş olabilirler. Bir diğer nedeni Süleyman Çelebi mevlidinin fert fert okunan bir eser değil de daha ziyade topluca okunan -hatta icra edilen demek daha doğru olacaktır- bir eser olması da etkili olabilir. Yani dinleyenlerin daha hoşuna giden bir bölüm olan bu merhaba bahrini mevlithanlar icraları esnasında eklemiş, bir süre sonra Süleyman Çelebi mevlidinin yazmalarına da sanki ondanmış gibi girmiştir.

Merhaba bahirlerinde seslenenler değişkenlik göstermektedir. Bazen bütün zerrât, bazen bütün cihan, canlı cansız varlıklar, melekler, huriler, insanlar vs. bazen ise gaybdan bir sestir bu merhaba.

Tekrir sanatının en güzel örneklerinden biri olan merhaba bahirleri canlılığını ve etkisini bugün de korumaktadır.

KAYNAKLAR

Ateş, Ahmed (1954). *Vesîletü'n-Necât/ Mevlid.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Bektaş, Ali (2011). *Erzurumlu Ketencizâde Mehmed Rüşdi Efendi'nin Mevlidi (İnceleme- Metin).*Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Çağrıcı, Mustafa (2004). "Merhaba", *TDVİA,* c. 29. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. s. 183-184.

Doğan, Muhammet Nur (2015). *Fuzulî Leylâ ve Mecnun Metin, Düzyazıya Çeviri, Notlar ve Açıklamalar.* İstanbul: Yelkenli Yay.

Köksal, M. Fatih (2011). *Mevlid-nâme.* Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.

Kütük, Rıfat (2018). *Türk Edebiyatında Mevlid ve Muslihî'nin Gül-efşân İsimli Mevlidi.* Erzurum: Ertual Akademi Yay.

Kütük, Rıfat ve Kınay Civelek, Nilay (2021). "Ebubekir Nâcî'nin Dürr-i Manzûm İsimli Mevlidi", *Prof. Dr. M. Fatih Köksal'a Armağan* (s. 909-947). Ankara: Dün Bugün Yarın Yay.

Öztürk, Muhammet Raşit (2021). *Ahmed'in Mevlid'i (Giriş- İnceleme- Tenkitli Metin- Dizin).* Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi.

Şahin, Berat (2015). *Mehmed b. Hamza Arab Vâiz Mevlidü'n-Nebî (İnceleme-Metin-Dizin).* Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Tanıdır Alıcı, Gülcan (2009). *Mevlid Mar'aşî Kurrâ-zâde Nâdirî (Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Eserleri).* Kahramanmaraş: Ukde Kitaplığı.

Timurtaş, Faruk K. (1990). *Süleyman Çelebi, Mevlid (Vesîlet-ün-Necât).* İstanbul: MEB Yay.

Yekbaş, Hakan (2012). *Türk Edebiyatında Hz. Ali ve Hz. Fâtıma Mevlidleri.* Ankara: Asitan Yay.